

Utbildningsdepartementet
Regeringskansliet
103 33 Stockholm

u.remissvar@regeringskansliet.se
u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer: U2025/02404

2026-02-13

Attentions svar på Promemorian Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Vi företräder personer med egna funktionsnedsättningar, anhöriga och personal som möter våra grupper inom till exempel skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och Försäkringskassan. Bland våra medlemmar finns personer med adhd, ASD/Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna. Attention har omkring 20 000 medlemmar och ett 50-tal lokala föreningar runt om i landet.

Skolan ska ge barn och unga den utbildning och de kunskaper som bedöms viktiga för att kunna vara en del av samhället. Det är en grundläggande rättighet för alla barn i Sverige att gå i skolan och få utbildning. Så även när de ska avtjäna straff. För barn och unga som dömts till fängelsestraff är möjligheten till fortsatt utbildning mycket viktig för att de efter fängelsestraffet ska kunna gå tillbaka till skola, utbildning eller annan sysselsättning.

Denna fråga är viktig för Attention då vi vet att barn med NPF är extra utsatta och sårbara för att hamna i utanförskap och destruktiva miljöer. Det finns en stor risk att elever inom kriminalvården har någon form av NPF-problematik med anledning av hur sårbara dessa personer är för att dras in i riskbeteenden. Vi vill understryka att NPF inte i sig leder till kriminalitet. Det är brister i hur vi som samhälle möter, förstår och ger rätt stöd till dessa barn och unga som ökar risken att hamna i destruktiva miljöer.

Allmänna kommentarer

När straffåldern för att avtjäna fängelsestraff sänks är det nödvändigt att säkerställa att barnen i fängelse får tillgång till skola så som de har rätt till och skulle ha fått i sin ordinarie miljö. Därför är det en viktig förordning. Så som också anges i promemorian är tillgång till

utbildning och en fullgjord skolgång en stark skyddsfaktor mot kriminalitet och andra problem senare i livet. En fungerande skolgång som vänder tidigare skolmisslyckanden bidrar också till stärkt självkänsla och långsiktig positiv utveckling. Något som är viktigt för alla barn och unga och särskilt de elever med NPF som ofta har många skolmisslyckanden från tidig ålder. Mot bakgrund av detta och att forskning visar att personer med NPF är överrepresenterade inom kriminalvården och att kriminella gäng inriktat sig på att rekrytera unga med funktionsnedsättning kan det antas att många unga som avtjänar straff har någon form av NPF-problematik. Därför är det av yttersta vikt att kriminalvården i utformningen av undervisning säkerställer att det finns god specialpedagogisk kompetens samt att det finns gedigen kunskap om NPF och hur det tar sig uttryck hos alla som genomför undervisningen för att säkerställa att undervisningen kan bedrivas på bästa sätt.

Det är positivt att undervisningen på anstalt ska regleras särskilt i en egen förordning, samtidigt som det behöver understrykas att utbildning inom kriminalvårdens regi aldrig kan likställas med reguljär skolgång och måste ses som en tillfällig och yttersta lösning när annan skolgång inte är möjlig. Vi vill särskilt lyfta vissa av de förslag som lämnas, vilket görs nedan.

Utredningens förslag och bedömningar

7.2 Utbildningen för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt ska med nödvändiga avvikelser motsvara den utbildning som ges inom skolväsendet.

Attention har förståelse för att skolverksamhet i kriminalvårdens regi kan behöva ha vissa avvikelser från den utbildning som ges inom skolväsendet, men vi vill poängtera att det är viktigt att kriminalvården säkerställer att undervisning ges så likt den reguljära skolundervisningen i så stor utsträckning som möjligt. Attention är positiva till att man här tydligt uttrycker att de delar som handlar om elevens rätt till stöd utifrån sin funktionsnedsättning och skolans kompensatoriska uppdrag gäller även för kriminalvården. Vi ser med viss oro på att begreppet nödvändiga avvikelser lämnar ett betydande tolkningsutrymme. Eventuella avvikelser måste därför vara strikt nödvändiga, proportionerliga, individuellt motiverade och dokumenterade samt möjliga att följa upp och pröva i efterhand. Vi menar att de nödvändiga avvikelserna i så fall måste ske med barnets bästa för handen, samt att också funktionsrättskonventionen tas i beaktande.

7.3. Bestämmelser om utbildning för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt ska föras in i en ny förordning.

Attention är positiva till förslaget att det tas fram en individuell studieplan för att säkerställa att kriminalvården vet barnets utbildningsnivå och att denna plan ska tas fram tillsammans med eleven. Vi är också positiva till att förslaget så tydligt trycker på vikten av rätt kunskap och kompetens hos lärare och rektor för att säkerställa att barnet får bäst möjliga utbildning. Vi har förståelse för svårigheten för kriminalvården att ha legitimerade lärare till undervisningen så som det framgår av skollagen. Dock vill vi understryka att barn har rätt till skolgång och dessutom skolplikt. En fullgjord skolgång är också en stark skyddsfaktor, som tidigare konstaterats, därför anser vi att det är otroligt viktigt att ekonomi eller andra faktorer inte leder till beslut som inte är i enlighet med barnets bästa eller funktionsrättskonventionen.

Det är en del av att möjliggöra en annan framtid för barnet efter avtjänat straff och därmed också en viktig del i att undvika återfall i brott när barnet frigges.

Attention vill särskilt understryka det som framgår av 7.3.12, kring elevers rätt till stöd vid behov av stöd. Det framgår att många som döms till sluten ungdomsvård har NPF. Vi menar att det är otroligt viktigt att kriminalvården utgår från ett arbetssätt som anpassas till behoven hos barn med NPF men utifrån det enskilda barnets behov. De som anställs eller finns tillgängliga både som lärare men även inom elevhälsan bör ha god kunskap och kompetens kring NPF och att de intagna ska ha rätt till en elevhälsa med rätt kompetens och en god tillgänglighet.

7.5 Utbildning för intagna i häkte

Attention anser att det skyndsamt ska säkerställas att barn och unga som är häktade ska ha tillgång till undervisning. Enligt lag ska utbildning ges till barn och unga bosatta i Sverige. Att de är häktade ska inte vara en anledning till att andra rättigheter inte uppfylls.

7.8 Uppdrag till Specialpedagogiska skolmyndigheten att ge stöd till Kriminalvården i specialpedagogiska frågor.

Attention anser att det är ett mycket viktigt förslag för att säkerställa att de intagna får det stöd de har rätt till och behöver.

7.10 Uppföljning och utvärdering

Attention tillstyrker förslaget och vill särskilt understryka vikten av att arbeta systematiskt med kvalitetsutveckling. Det är viktigt att det finns en oberoende aktör som granskar och utvärderar, men vi anser också att det är viktigt att myndigheten själv, Kriminalvården arbetar med ett aktivt kvalitets- och utvecklingsarbete där man säkerställer att det finns rutiner för och pågående arbete med aktiva åtgärder och säkerställa att elever med NPF får rätt stöd och hjälp utifrån sina behov, så som anges i skollagen och att det finns en kontinuerlig kedja av uppföljning, utvärdering och justering utifrån resultaten.

Sammanfattande synpunkter

Sammanfattningsvis anser Attention att det är positivt att fokus i stort handlar om att ge den enskilda ungdomen möjlighet till sådan undervisning som hen skulle haft rätt till i reguljär skolgång och att man också tar höjd för att många av de intagna kommer ha en komplex skolbakgrund och i många fall NPF eller annan psykisk ohälsa eller svårigheter som innebär ett stort behov av rätt kompetens och hög kunnsighet hos personal och ledning. Vi vill dock understryka att vi ser med viss oro på de skrivningar som möjliggör att myndigheten får göra nödvändiga avvikelser från skollagen. Dessa avvikelser bör dokumenteras och avvägningar och ställningstaganden bör kunna utredas och följas upp av oberoende myndigheten så som ges i förslag 7.10.

Attention menar att avsaknaden av förslag kring samverkan och överlämningar efter avslutat straff utgör en allvarlig brist i promemorian. Unga med NPF har ofta behov av stöd från flera olika aktörer och det krävs en god samordning för att säkerställa att barnet får det stöd hen behöver. Vi antar att detta kommer vara ännu mera påtagligt för ett barn som avtjänat fängelsestraff och ska tillbaka till utbildning i den reguljära skolan, till familj eller samhällsvård och där ett troligt vårdbehov finns om det finns konstaterad NPF. Vi ser att det finns en stor risk att dessa barn hamnar i situationer som ökar risken för återfall och istället riskerar att vara kvar i utanförskap och destruktiva situationer och miljöer om man inte säkerställer att det finns en välfungerande överlämning och samverkan med skola och socialtjänst samt andra relevanta aktörer. Vi anser att det bör finnas en tydlig bestämmelse om hur Kriminalvårdens skolverksamhet ska genomföra överlämningar till den reguljära skola där barnet efter avtjänat straff ska få sin fortsatta utbildning.

Eric Donell Åkerblom
Förbundsordförande